

MA'MURIY ISLOHOTLARNING NEGIZI – INSON QADRI**Ermatov Sanjarbek Yoqubovich**

FarDU mustaqil izlanuvchisi

09.00.04 – Ijtimoiy falsafa

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20428302>

Annotatsiya: Maqolada Yangi O'zbekiston sharoitida amalga oshirilayotgan ma'muriy islohotlarning inson qadrini ta'minlashdagi ahamiyati ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilingan. Davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish, aholiga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, raqamlashtirish jarayonlari, ijtimoiy himoya va fuqarolik ishtirokini kuchaytirish masalalari aniq misollar asosida yoritilgan.

Kalit so'zlar: inson qadri, ma'muriy islohot, davlat boshqaruvi, raqamlashtirish, adolat, fuqarolik, strategiya, islohot, jamiyat, boshqaruv, innovatsiya, taraqqiyot.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ma'muriy islohotlar davlat va jamiyat munosabatlarini yangi bosqichga olib chiqdi. Bu jarayonning markazida inson manfaatlarini va uning qadrini ta'minlash tamoyili turibdi. Ayniqsa, davlat boshqaruvida "inson – jamiyat – davlat" tamoyilining qaror topishi islohotlarning ijtimoiy mazmunini yanada kuchaytirdi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev ta'kidlaganidek: "Davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi kerak, xalq davlat idoralari emas"[1]. Mazkur g'oya mamlakatda ma'muriy boshqaruvni isloh qilishning asosiy mezoniga aylandi.

2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan[2]. Strategiyaning birinchi yo'nalishida davlat boshqaruvini xalq manfaatlariga moslashtirish, byurokratik to'siqlarni qisqartirish va davlat xizmatlari sifatini oshirish vazifalari nazarda tutilgan. Shuningdek, "O'zbekiston – 2030" strategiyasida ham samarali davlat boshqaruvi, raqamli davlat tizimini rivojlantirish va aholi murojaatlari bilan ishlash mexanizmlarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilgan[3].

Ma'muriy islohotlarning asosiy maqsadi davlat organlari faoliyatini inson manfaatlariga xizmat qiluvchi tizimga aylantirishdir. Bu jarayon ijtimoiy adolat, shaffoflik, qonuniylik va ochiqlik kabi demokratik tamoyillarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu bois mazkur mavzuni ijtimoiy-falsafiy jihatdan tadqiq etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

METODLAR

Maqolada tizimli tahlil, qiyosiy yondashuv, ijtimoiy-falsafiy tahlil, normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish hamda statistik ma'lumotlarni tahlil qilish usullaridan foydalanildi. Shuningdek, milliy va xorijiy tadqiqotlar qiyosiy tahlil

qilinib, ma'muriy islohotlarning inson qadrini ta'minlashdagi ahamiyati yuzasidan ilmiy xulosalar shakllantirildi.

NATIJALAR

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ma'muriy islohotlar davlat boshqaruvining inson manfaatlariga xizmat qilishini ta'minlashga qaratilmoqda. Xususan, davlat xizmatlari tizimining raqamlashtirilishi aholiga qulaylik yaratishning muhim vositasiga aylandi. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali yuzlab davlat xizmatlarini onlayn olish imkoniyati yaratildi. Bu esa fuqarolarning vaqt va xarajatlarini tejash bilan birga, byurokratik to'siqlarni qisqartirishga xizmat qildi. Masalan, avval tadbirkorlik sub'ektlarini ro'yxatdan o'tkazish uchun bir necha davlat idoralariga murojaat qilish talab etilgan bo'lsa, hozir mazkur jarayon elektron tizim orqali qisqa muddatda amalga oshirilmoqda. Bu tadbirkorlik muhitini yaxshilash va fuqarolarning iqtisodiy faolligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Prezident virtual qabulxonasi va Xalq qabulxonalarining tashkil etilishi ham inson qadrini ta'minlashda muhim qadam bo'ldi. Mazkur tizim orqali millionlab murojaatlar ko'rib chiqildi va aholining muammolarini hal qilish mexanizmi shakllantirildi. Ayniqsa, chekka hududlarda yashovchi aholining davlat organlariga murojaat qilish imkoniyati kengaydi. Bu davlat va xalq o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga xizmat qildi.

Ma'muriy islohotlar doirasida mahalla institutining vakolatlari kengaytirildi. Endi mahalla faqat ijtimoiy institut sifatida emas, balki aholi muammolarini hal etuvchi muhim boshqaruv bo'g'ini sifatida ham faoliyat yuritmoqda. Masalan, "Temir daftar", "Ayollar daftari" va "Yoshlar daftari" tizimlari mahalla darajasida shakllantirilib, ehtiyojmand aholi qatlamlarini qo'llab-quvvatlash mexanizmi yaratildi.

Farg'ona viloyatida "Yoshlar daftari"ga kiritilgan yoshlarga imtiyozli kreditlar va subsidiyalar ajratilishi natijasida ko'plab yoshlar o'z biznesini boshladi. Bu yoshlarning bandligini ta'minlash va ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qildi. Ayniqsa, IT sohasida tashkil etilgan markazlar orqali yoshlarning raqamli ko'nikmalari rivojlantirildi.

Sog'liqni saqlash sohasidagi ma'muriy islohotlar ham inson qadrini ta'minlashning muhim ko'rinishlaridan biri bo'ldi. Qishloq vrachlik punktlari va oilaviy poliklinikalar faoliyati takomillashtirildi. Elektron navbat tizimi joriy qilinishi natijasida aholining tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyati yaxshilandi. Qoraqalpog'iston Respublikasida ichimlik suvi va tibbiy xizmatlar

bilan bog'liq muammolarni hal etish maqsadida amalga oshirilgan dasturlar aholi salomatligini muhofaza qilishga xizmat qildi.

Ta'lim tizimidagi ma'muriy islohotlar ham inson kapitali rivojiga muhim ta'sir ko'rsatmoqda. So'nggi yillarda davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalari soni ortdi. Oliy ta'lim qamrovining kengayishi yoshlarning intellektual salohiyatini yuksaltirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, davlat grantlari va ijtimoiy imtiyozlarning kengaytirilishi ta'limda ijtimoiy tenglikni ta'minlashga yordam bermoqda.

Ma'muriy islohotlarning yana bir muhim yo'nalishi korrupsiyaga qarshi kurashish hisoblanadi. Davlat xaridlarining elektron tizimga o'tkazilishi, ochiq ma'lumotlar platformalarining yaratilishi va davlat xizmatchilari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratining kuchaytirilishi shaffoflikni ta'minlashga xizmat qildi. Bu esa inson qadrini ta'minlashning muhim huquqiy kafolatlaridan biri hisoblanadi.

Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash borasida ham qator ma'muriy chora-tadbirlar amalga oshirildi. "Ayollar daftari" orqali ehtiyojmand xotin-qizlarga moddiy yordam, kredit va kasb-hunar o'qish imkoniyatlari yaratildi. Natijada ko'plab ayollar tadbirkorlikka jalb etildi va ularning jamiyatdagi faolligi oshdi. Shu bilan birga, ma'muriy islohotlarni amalga oshirish jarayonida ayrim muammolar ham kuzatilmoqda. Ayrim hududlarda davlat xizmatchilarining malakasi yetarli darajada emasligi, raqamli texnologiyalardan foydalanish ko'nikmalari pastligi islohotlar samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Qishloq joylarda internet infratuzilmasining yetarli emasligi raqamli davlat xizmatlaridan to'liq foydalanish imkonini cheklamoqda. Bundan tashqari, ayrim sohalarda byurokratik yondashuv saqlanib qolayotgani ham inson qadrini ta'minlash jarayoniga to'sqinlik qilmoqda. Fuqarolar murojaatlarini ko'rib chiqishda rasmiyatchilik holatlari uchrab turishi aholida norozilik keltirib chiqarishi mumkin.

Ekologik boshqaruv sohasida ham ma'muriy islohotlar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Atrof-muhit muhofazasi bo'yicha davlat dasturlarining qabul qilinishi, yashil iqtisodiyotni rivojlantirish va chiqindilarni qayta ishlash tizimining takomillashtirilishi aholi salomatligini muhofaza qilishga xizmat qilmoqda. Bu esa inson qadrini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi.

MUHOKAMALAR

Inson qadri va ma'muriy islohotlar masalasi ijtimoiy-falsafiy adabiyotlarda davlat va jamiyat munosabatlari bilan bog'liq holda talqin qilinadi. O'zbekistonda bu borada qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Jumladan, N.Jo'raevning

“Fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda inson manfaatlari ustuvorligining ijtimoiy-falsafiy asoslari” mavzusidagi dissertatsiyasida inson manfaatlarini davlat siyosatining markaziga qo'yish demokratik taraqqiyotning muhim sharti sifatida asoslab berilgan[4].

Xorijiy olimlardan Maks Veber byurokratik boshqaruv nazariyasi orqali davlat tizimi samaradorligining ahamiyatini asoslab bergan. Uning fikricha, ratsional boshqaruv jamiyat barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Nemis faylasufi Yurgen Habermas esa kommunikativ harakat nazariyasi orqali davlat va jamiyat o'rtasidagi ochiq muloqotning ahamiyatini ko'rsatib bergan. Bu yondashuv inson qadrini ta'minlashda jamoatchilik ishtirokining muhimligini anglatadi.

Ma'muriy islohotlarning inson qadri bilan bog'liqligi A.Maslouning ehtiyojlar ierarxiyasi nazariyasida ham o'z ifodasini topgan. U insonning xavfsizlik, ijtimoiy himoya va o'zini namoyon qilish ehtiyojlari qondirilganda jamiyat taraqqiyoti ta'minlanishini ta'kidlagan. Bu qarashlar O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy islohotlar mazmuniga hamohangdir.

O'zbekiston sharoitida ma'muriy islohotlarning o'ziga xos jihati milliy qadriyatlar va zamonaviy boshqaruv tamoyillari o'rtasidagi uyg'unlikda namoyon bo'lmoqda. Mahalla institutining davlat boshqaruvidagi o'rni kuchayishi aholi muammolarini joylarda hal qilish imkonini kengaytirmoqda. Bu esa inson manfaatlarini ta'minlashning milliy modeli shakllanayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda ma'muriy islohotlarning ijtimoiy oqibatlari yetarlicha ochib berilmagan. Xususan, raqamli tengsizlik, sun'iy intellektning mehnat bozoriga ta'siri va davlat xizmatchilari malakasini oshirish masalalari hali chuqur o'rganishni talab etadi. Ayniqsa, chekka hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli emasligi ijtimoiy tengsizlikni keltirib chiqarishi mumkin.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, inson qadrini ta'minlash faqat davlat organlari faoliyati bilan emas, balki jamiyatning huquqiy va ma'naviy madaniyati bilan ham chambarchas bog'liq. Agar fuqarolarda qonunga hurmat, ijtimoiy mas'uliyat va faol fuqarolik pozitsiyasi kuchli bo'lsa, ma'muriy islohotlar samaradorligi yanada ortadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, davlat xizmatchilarining ma'naviy-axloqiy madaniyatini yuksaltirish ham muhim ahamiyatga ega. Chunki inson qadrini ta'minlash avvalo fuqaroga munosabat madaniyatidan boshlanadi. Davlat xizmatchilarida mas'uliyat, halollik va xalqparvarlik fazilatlarini mustahkamlash ma'muriy islohotlarning samaradorligini oshiradi.

XULOSALAR

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ma'muriy islohotlarning asosiy maqsadi inson qadrini ta'minlash va davlat boshqaruvini xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi tizimga aylantirishdan iboratdir. Davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi, aholi murojaatlari bilan ishlash tizimining takomillashtirilishi, ijtimoiy himoya mexanizmlarining kuchaytirilishi hamda mahalla instituti vakolatlarining kengayishi inson manfaatlarini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli tengsizlik, ayrim sohalarda byurokratik yondashuvning saqlanib qolishi, davlat xizmatchilari malakasining yetarli emasligi kabi muammolar islohotlar samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa ma'muriy islohotlarni yanada chuqurlashtirish zaruratini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari inson qadrini ta'minlashda davlat va jamiyat hamkorligi muhim ahamiyat kasb etishini tasdiqladi. Kelgusida raqamli davlat tizimini takomillashtirish, korrupsiyaga qarshi kurashish, davlat xizmatchilarining kasbiy va ma'naviy salohiyatini oshirish hamda huquqiy madaniyatni yuksaltirish inson manfaatlarini ta'minlashning muhim omillaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – Toshkent, 2022.
- 3."O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – Toshkent, 2023.
- 4.Jo'raev N. Fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda inson manfaatlarini ustuvorligining ijtimoiy-falsafiy asoslari: falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Toshkent, 2020.
- 5.Weber M. Economy and Society. – Berkeley: University of California Press, 1978. – 1469 p.
- 6.Habermas J. The Theory of Communicative Action. – Boston: Beacon Press, 1984. – 465 p.
- 7.Maslow A. Motivation and Personality. – New York: Harper & Row, 1954. – 411 p.